

MUHOS HANGASKANGAS

Tutkimuskertomus varhaispronssikautisella rannikkoasuinpaikalla
21.7-8.9.2002 suoritetuista arkeologisista kaivauksista (MH-02)

Arkeologian laboratorio
FT Janne Ikäheimo
Huhtikuu 2003

SISÄLLYS

ARKISTOTIEDOT	3
ABSTRAKTI	4
JOHDANTO	5
1. TOPOGRAFIA JA TUTKIMUSHISTORIA	5
2. KAIVAUKSET	6
2.1. Motiivit ja metodit	6
2.2. Havainnot	7
2.3. Löydöt	8
3. TULKINTAA	9
4. KIRJALLISUUS	11
5. KUVALUETTELO	11
KARTAT	12
1. Hangaskangas ja alinen Oulujokilaakso.	12
2. Hangaskankaan alueen yleiskartta.	13
3. Tutkimusalueet 1998-2002.	14
4. Vaakituskartat.	15
5. Löytökartat: kerrokset 1 & 2.	16
6. Löytöjen kokonaislevintä vuosina 1998-2002.	17
KUVAT	CD-ROM liite

ARKISTOTIEDOT

MUHOKSEN HANGASKANGAS (HALOSENTÖRMÄ, MUHOS [40])

Pronssikautisen asuinpaikan kaivaustutkimus 21.7.-8.9.2002. MH-02.

Kunta: Muhos
Kylä: Laitasaari
Tila: 13:31
Omistaja: OY VR-RATA AB
Pohjois-Suomen ratakeskus
Ratakatu 2, 90100 OULU
p. 08-316 2225 (maankäyttö/Räisänen)
fax. 08-316 2412

Peruskartta: 3422 08 PIKKARALA
Koordinaatit: x= 7200 14-16
y= 3442 72-82
z= 37,5-35

Kiintopisteet: KP sijaitsee kaivausalueen itäpuolella, vuoden 1968 kaivausalueen täytössä pinnalle jääneen laakakiven yläpinnassa, z=36,38

Arkistoaineisto: Inventointi 1954, Matti Huurre, KM 13606:1-8
Kaivaus 1968, Aarne Kopisto, KM 17646:1-195
Inventointi 1985, Helena Taskinen, KM 23178:1-4
Tarkastuskäynti 1993, Markku Mäki vuoti
Tarkastuskäynti 1995, Janne Ikäheimo, KM 28798:1-5
Kaivaus 1998, Janne Ikäheimo, KM 30888:1-92
Kaivaus 1999, Janne Ikäheimo, KM KM 32048:1-1528
Aiemmat irtolöydöt: KM 8746

Löydöt KM 33705:1-54
Dokumentaatio Oulun yliopiston arkeologian laboratorion kuva-arkisto:
Diapositiivit: 25568-25584
Kartat: 6 kpl

ABSTRAKTI

MUHOS 40 HANGASKANGAS (HALONEN)

Pk. 3422 08 PIKKARALA

x = 7200 14–16, y = 3442 72–82, z = 37,5–35

Varhaispronssikautisen asuinpaikan kaivaus

Oulun yliopisto, yleinen arkeologia

Kaivauksenjohtajat: FM Vesa-Pekka Herva ja FL Janne Ikäheimo

Kaivaukset olivat jatkoa asuinpaikalla vuosina 1998-1999 suoritetuille tutkimuksille. Vuoden 2002 kaivausten tarkoituksena oli tuottaa aineistoa tukemaan tulkintaa, jonka mukaan asuinpaikan aktiviteettialueelta voidaan löytöjen levinnän perusteella hahmottaa pienen, muodoltaan suorakulmaisen rakennuksen sija. Kaivausalueen laajuus oli tällä kertaa vain 3 x 2 metriä. Kaivausmenetelmänä käytettiin perinteistä tasokaivausta 5 cm:n kerroksissa. Kaivauslöytöjen sijainti määriteltiin mahdollisimman tarkasti ja niistä piirrettiin kerroskohtaiset löytökartat. Maaperää hallitsi hiekkapohjaiselle kangasmetsälle tyypillinen podsolimaannos. Näin ollen kaivauksissa ei tavattu lainkaan nk. kulttuurimaata tai merkkejä kiinteistä muinaisjäänöksistä, ainoastaan muutamia palaneita ja palamattomia kiviä.

Vuoden 2002 kaivauslöydöt keskittyivät kahteen ensimmäiseen kaivauskerrokseen ja tukevat siten jo aiemmin muodostettua tulkintaa asuinpaikan lyhyeksi jääneestä käyttöajasta. Kaivauksissa löytyi pieni sulatusupokkaan reunapala, hieman orgaanisseeoiteista ST-keramiikkaa, muutama piikivi-iskos, kymmenkunta kvartsiesinettä, kvartsi-iskoksia sekä palanutta luuta. Pääosa löydöistä tehtiin kahdesta keskittymästä, joista toinen jatkaa aiempina vuosina tehtyjen löytöjen levinnän perusteella hahmoteltua seinälinjaa. Toisen löytökesittymän sijoittuminen mahdollisen rakenteen sisäpuolelle kyseenalaistaa edellä mainitun tulkinnan, mutta on myös omiaan kannustamaan jatkotutkimuksiin asuinpaikalla.

Löydöt: KM 33705: 1-54

Ajoitus: varhaispronssikausi

Tutkitun alueen laajuus: 6 m²

Kenttätyöaika: 21.7.-8.9.2002

Tutkimuskustannukset: Oulun yliopisto, yleinen arkeologia

Tutkimusraportti: J. Ikäheimo 29.4.2003 Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa, kopio

Museoviraston arkeologian osaston arkistossa.

JOHDANTO

FM Vesa-Pekka Herva ja FL Janne Ikkäheimo suorittivat Oulun yliopiston yleisen arkeologian oppiaineen tuella 21.7.-8.9.2002 arkeologisia kaivaustutkimuksia Muhoksen kunnan Laitasaaren kylän Hangaskankaan pronssikautisella asuinpaikalla. Aiemmin Muhoksen Halosena tai Muhoksen Halosentörmänä tunnetulla kohteella on vuoteen 1926 ulottuva tutkimushistoria. Ensimmäistä kertaa kohdetta tutkittiin arkeologisin kaivauksin vuonna 1968 Pohjois-Pohjanmaan museon ja Oulun yliopiston toimesta. Tuolloin kaivausjohtajana toimi museonjohtaja FM Arne Kopisto. Vuosien 1998-1999 tutkimuksia, jotka jatkoivat asuinpaikan laajuuden ja säilymisasteen kartoittamista, johti FM Janne Ikkäheimo. Tämä kaivauskertomus selostaa kaivausmenetelmät ja kaivauksilla tehdyt havainnot sekä esittelee lopuksi lyhyesti kaivauslöydöt. Kohteen sijainnista, topografiasta ja sen suhteesta muihin lähialueelta tunnettuihin muinaisjäännöksiin on perusteellinen kuvaus vuoden 1998 kaivauskertomuksessa (Ikkäheimo 1998), joka on yleisesti saatavissa PDF-muotoisena osoitteesta <http://arklab oulu.fi/public/PDF/hangas.pdf>. Tämän vuoksi kyseisiä tietoja ei ole katsottu tarpeelliseksi toistaa nyt käsillä olevassa raportissa.

Arkeologiset kaivaukset Muhoksen Hangaskankaalla aloitettiin heinäkuussa 2002 hetken mielijohdteesta, mutta taustalla vaikuttivat mm. seuraavat tekijät. Tärkein niistä oli eittämättä Oy VR-Rata AB:n suorittama ratapenkan puuston harvennus Hangaskankaan etelälaidalla, mikä mahdollisti lisätutkimusten suorittamisen asuinpaikalla. Lisätutkimuksia perusteltiin puolestaan vuosina 1998-1999 tehtyjen kaivauslöytöjen levinnässä havaituilla säännönmukaisuuksilla, joiden kautta tahdottiin hahmottaa pienen, muodoltaan suorakulmaisen rakennuksen sija. Toisen tärkeän syyn kaivausten aloittamiselle antoi kaivausjohdon mielenterveyden varjeleminen; olivathan molemmat toimijat jättäneet kesäkuussa 2002 arkeologiaa käsittelevät väitöskirjansa Oulun yliopiston humanistiseen tiedekuntaan tarkastettavaksi. Koska kaivaustoiminta keskittyi viikonloppuihin, kaivausten työvoima muodostui yksinomaan kaivausjohtajista. Edellä mainittujen seikkojen johdosta vuoden 2002 kaivauksia Hangaskankaalla kutsuttiin kenttätöiden ajan leikkisästi "homoeroottisiksi terapiakaivauksiksi".

1. TOPOGRAFIA JA TUTKIMUSHISTORIA

Hangaskankaan asuinpaikkakohde sijaitsee Oulujoen eteläpuolella Muhoksen kunnan alueella, noin 12,8 kilometriä Muhoksen kirkolta luoteeseen (Kartta 1) ja vain satakunta metriä Muhoksen kunnan ja Oulun kaupungin rajalta etelään. Peruskartassa (3422 08 PIKKARALA) kohde on merkitty kivikautiseksi asuinpaikaksi. Asuinpaikasta on aiemmin yleisesti käytetty tilan nimen mukaista nimitystä Muhoksen Halonen, joka topografisen kuvailun kera muokkautui usein muotoon Muhoksen Halosentörmi. Nykyisen nimensä Hangaskankaan asuinpaikka on saanut laajan luode-kaakko -suuntaisen hiekkakankaan mukaan, jonka eteläosan lounaiskärjessä se sijaitsee (Kartta 2). Toistakymmentä neliökilometriä laajan kankaan keskiosaa on nykyiseltä nimeltään Palokangas, missä sen ylimmät harjanteet kohosivat ennen rakennusteollisuuden tarpeisiin suoritettuja laajoja maa-

aineksenottoja 43 metrin korkeuteen, alavampien osien laskeutuessa 30 metrin tienoille. Maasto on päätyypiltään kuivaa kangasmetsää, jonka valtapuuna on nuorehko mänty. Aluskasvillisuutta hallitsevat erilaiset varvut, jäkälät ja sammaleet.

Ensimmäiset merkit Muhoksen Hangaskankaan esihistoriallisesta asuinpaikasta ovat peräisin vuodelta 1926 (ks. arkistotiedot), jolloin ratamestari Juho Virtanen löysi Oulu-Kontiomäki -rautatien rakentamisen yhteydessä sittemmin 'paksuksi ja hyvin matalakouruiseksi' luonnehditun (Huurre 1991: 37) Kiukaisten-tyyppin kourutaltan (KM 8746). Seuraavan kerran Hangaskangas oli arkeologisen mielenkiinnon kohteena vuonna 1954, kun paikalla vieraili kiivastahtisen voimalaitosrakentamisen johdosta Oulujokilaaksossa liikkunut Museoviraston tutkija Matti Huurre. Merkittävien löytöjen ja rautatien aiheuttaman tuhoutumisuhan johdosta osa asuinpaikasta tutkittiin vuonna 1968 arkeologisin kaivauksin Pohjois-Pohjanmaan museon silloisen johtajan FM Arne Kopiston johdolla. Sittemmin tutkijoiden mielenkiinto Hangaskangasta kohtaan laantui aina siinä määrin, että seuraava dokumentoitu vierailu paikalle tehtiin vasta Helena Taskisen suorittaman Muhoksen kunnan muinaisjäännösten inventoinnin yhteydessä vuonna 1985. Sen jälkeen Hangaskankaalla on käyty satunnaisesti Oulun yliopiston tutkijoiden ja opiskelijoiden toimesta, kunnes kohde liitettiin vuosina 1998-1999 Oulun yliopiston yleisen arkeologian koekaivausryhmän tutkimusohjelmaan. Tutkimusten tulokset ovat aivan vastikään konkretisoituneet ensimmäisinä julkaisuina (esim. Herva & Ikäheimo 2002; Ikäheimo & Panttila 2002).

Hangaskankaan alueen kallioperä on graniittia, joka rapautumista hyvin kestävänsä on jäänyt ympäristöään korkeammalle. Siksi maankohoamisen myötä ovat merestä ensimmäisenä nousseet Hangaskankaan tapaiset graniittivyöhykkeelle sijoittuvat saaret. Asuinpaikkaa on käytetty nimenomaan saarivaiheessa, sillä vuosien 1968 ja 1998-1999 kaivaustutkimukset osoittavat, että pääosa sen toimipinnasta sijoittuu noin 36 metrin korkeudelle asutuksen alimpien merkkien löytyessä 35,4 metrin korkeudelta (Kehusmaa 1985: 38). Tuolloinen merenpinnan korkeus saadaan vuoden 1968 löytöihin kuuluvasta ja AMS-menetelmällä radiohiiliajoitetusta purupihkamällistä KM 17646:163. Kun ajoituksen (Hela-154 BP 3420±105, cal 1860-1580 eKr) kalibroitu keskilukua cal 1720 eKr verrataan filosofian lisensiaatti Jari Okkosen laatimaan maankohoamisen referenssikäyrään Oulun seudulle, havaitaan että asuinpaikkaa käytettäessä meri lainehti noin 34 metriä nykyistä korkeammalla.

2. KAIVAUKSET

2.1. Motiivit ja metodit

Arkeologisten tutkimusten jatkamista Hangaskankaan asuinpaikalla perusteli yleisellä tasolla vuosina 1998-1999 suoritettujen kaivausten tuloksellisuus. Välittömän syyn kaivauksille antoivat kuitenkin OY VR-Rata AB:n suorittamat hakkuut, joilla harvennettiin oleellisesti Hangaskankaan eteläosassa Oulu-Kontiomäki -rataa reunustanutta nuorta ja tiheää männikköä (vrt. Ikäheimo 2001). Tämä muinaismuistohallinnollekin täydellisenä yllätyksenä tullut toimenpide teki mahdolliseksi uusien alueiden avaamisen aiempien tutkimusalueiden tuntumaan (Kartta 3). Käytännön tekijöiden lisäksi vuoden 2002

tutkimuksilla pyrittiin edellisvuosien tavoin hankkimaan uutta tietoa itse asuinpaikkaan liittyvistä erityiskysymyksistä. Erityisen voimakkaasti uusien kaivausten suorittamisen puolesta puhui aiempina vuosina tehtyjen löytöjen levinnän perusteella hahmotettu suorakulmainen rakenne, jonka mahdollisen eteläseinän uskottiin sijoittuvan alueelle $x=1012-19$, $y=94-97$. Juuri tämä oletamus oli määräävä tekijä uuden kaivausalueen paikkaa valittaessa. Tuota parikymmentä neliometriä käsittävää aluetta pidettiin tutkimuksellisesti mielenkiintoisena myös siksi, että se sivuaa sekä niitä vuoden 1968 kaivauksen ruutuja että vuoden 1999 kaivausten koeruutua, joista löytyi sulatuspokkaan kappaleita. Kaivausten oletettiin siis tuottavan lisää aineistoa myös varhaisesta metalliteknologiasta Pohjois-Suomessa.

Kaivausten korkeuskiintopisteenä käytettiin edellisvuosien tapaan vuoden 1968 kaivausalueen täytössä sijaitsevaa laakakiveä (Kartta 2), johon korkeus oli siirretty Hangaksentien pohjoispuolisesta maakivestä. Tämän noin 400 metriä kaivausalueesta luoteeseen sijaitsevan N60 -järjestelmän pisteen nro 69 3192 absoluuttinen korkeus on 39,03 m/mpy. Itse korkeuskiintopisteen korkeudeksi oli vuosien 1998-1999 kaivausten yhteydessä määritetty 36,39 m/mpy, mutta OY VR-Rata AB:n tekemien harvennushakkuiden yhteydessä sen päältä oli ajettu raskaalla metsäkoneella, jonka seurauksena kiven arveltiin painuneen sentin verran alaspäin. Näin ollen vuoden 2002 mittaukset suoritettiin korkeusarvolla 36,38 m/mpy.

Kaivaus suoritettiin avaamalla vain kahden neliömetrin ala kerrallaan. Pintamaan poiston jälkeen työssä pyrittiin etenemään alaspäin perinteisen tasokaivauksen periaatteita noudattaen viiden senttimetrin paksuisina kerroksina aina puhtaaseen, löydöttömään pohjamaahan saakka. Kerrosten välisistä tasoista tehdyt vaakituskartat (Kartta 4) osoittavat, että tässä tavoitteessa onnistuttiin vaihtelevalla menestyksellä. Koska kaivauksilla ei ollut käytössä takymetria, yritettiin löytöjen talteenottotarkkuutta parantamaan jakamalla kaivausalue 50x50 cm:n kaivausruutuihin pienillä metallitikuilla. Kunkin kaivauslöydön asema koordinaatistossa määriteltiin mahdollisimman tarkoin näiden metallitikujen sekä tuumastukkien avulla. Vain kentällä tunnistetut esineet ja muut erikoislöydöt talletettiin erikseen; massalöydöt pakattiin kerroksittain ruutupusseihin. Löytöjen kokonaislevinnästä piirrettiin kuitenkin kerroskohtaiset kartat (Kartta 5).

2.2. Havainnot

Kaivettu alue käsittää kokonaisuudessaan 6 neliometriä. Tutkimukset aloitettiin sunnuntaina 21.7.2002 alueelta $x=1017-1019$, $y=96-97$, tämän jälkeen tutkittiin alue $x=1018-1019$, $y=94-96$ ja lopuksi alue $x=1017-1018$, $y=94-96$. Tutkimusten ulkopuolelle jouduttiin rajaamaan alue $x=1018,50-1019$, $y=95,25-96,00$ paikalla kasvavan suurehkon männyn vuoksi. Kaivauksia suoritettiin viikonloppuisin kaikkiaan seitsemänä päivänä muutama tunti kerrallaan 21.7.-8.9.2002 välisenä aikana. Viimeisen kerran kaivauspaikalla käytiin marraskuun alkupuolella, mutta tuolloin runsas lumentulo ja jäinen maaperä estivät jatkotutkimukset. Tämän vuoksi pieni osa alueen $x=1017-1018$, $y=94-95$ eteläreunasta jäi kaivamatta "pohjaan" saakka. Alue kuitenkin peitettiin huolellisesti muovipressulla, joten mahdollisuus jatkaa kaivausta siitä mihin se syksyllä 2002 jäi on yhä olemassa. Seuraavassa kuvaus tähän mennessä tutkittujen alueiden kaivamisen yhteydessä tehdyistä havainnoista.

Ensimmäisenä toimenpiteenä kaivausalueella suoritettiin pintamaan poisto. Vuosista 1998-1999 poiketen tältä alueelta ei havaittu vuoden 1968 kaivausten synnyttämää täytehiekkakerrosta lainkaan vaan huuhtoutumiskerros löytyi normaalisti suoraan karike- ja humuskerroksen alta. Ensimmäiset löydöt, muutama kvartsi-iskos havaittiin pintamaan poistamisen jälkeen paljastuneesta huuhtoutumiskerroksesta. Itse huuhtoutumiskerros vastasi käytännössä kaivausten ensimmäistä kerrosta ja sisälsi yhtä kivilaji-iskosta sekä muutamaa piikivi-iskennäistä lukuunottamatta vain kvartseja. Kvartsilöydöistä kymmenkunta tunnistettiin esineiksi, loput ovat iskoksia. Ensimmäisen kerroksen maaperässä ei esiintynyt mainittavia anomalioita lukuunottamatta kohtaa $x=1018,20$, $y=95,75$, mistä paljastui lievästi savensekaisen hiekan keskittymä.

Toisessa kaivauskerroksessa kaivauslöytöjen luonne muuttui olennaisesti, sillä kvartsien sijaan löydöt koostuivat muutamasta keramiikanpalasta sekä palaneesta luusta. Mainitsemisen arvoinen on erityisesti ruudun $x=1017$, $y=96$ eteläneljänneksen keskittymä, missä palaneen luun ohella oli verrattain paljon maatonutta "luutöhnää". Sen talteenottaminen oli käytettävissä olleella välineistöllä mahdotonta ja löydön vähäiseen informaatioarvoon nähden tuskin tarkoituksenmukaista. Toinen kerros korreloi keskeisiltä osiltaan podsoli-profiilin rikastumiskerroksen kanssa. Kaivauksissa tutkittiin myös kolmas kaivauskerros alue $x=1017-1018$, $y=94-96$ poislukien. Kerros oli löydötön ja nk. "steriilin pohjamaan" hallitsema. Tämän havainnon sekä aiempien kaivauskausien tuoman kokemuksen perusteella kaivaminen päätettiin lopettaa viimeistään kolmanteen kerrokseen. Näin keskimääräinen kaivaussyvyys tutkimusalueella oli noin 15 cm.

2.3. Löydöt

Vuoden 2002 jokaisen löydön tarkka löytöpaikka mitattiin ja merkittiin kerroksen löytökarttaan, mutta kentällä tunnistettuja esineitä ja muuta erikoisaineistoa lukuunottamatta ne kerättiin ruutupusseihin. Vertailu vuosien 1998 ja 1999 aineistoihin (Taulukko 1) osoittaa, että uudet löydöt vertautuvat niihin sekä määrältään että laadultaan varsin hyvin. Uuteen löytömateriaaliin ei esimerkiksi sisälly ainoatakaan aikaisemmin tuntematonta löytöryhmää. Jo ennestään tunnetuista löytöryhmistä on tarpeen todeta vain seuraava:

Kaivauksissa löydetty kivilajimateriaali oli tällä kertaa määrältään poikkeuksellisen vähäinen, sillä se muodostuu muutamasta iskoksesta. Niistä mielenkiintoisin on pieni teroitustustu (KM 33705:21), joka muotonsa ja ulkonäkönsä puolesta on saattanut hyvinkin syntyä vuoden 1995 tarkastusmatkalöytöihin kuuluvaa tasakantaista nuolenkärkeä (KM 28798:1) työstettäessä. Aiemmistä vuosista poiketen Hangaskankaan kaivauksissa löytyi varsin vähän piikiveä (pii, serti, jasperoidi ja kvartsiitti). Kategorisoinnista piihin ja sertiin (vrt. Ikäheimo 1998) luovuttiin myös tämän kaivauskertomuksen osalta, koska löytöjen optinen tunnistaminen osoittautui liian työlääksi. Uuden aineiston antama kuva piikiven merkityksestä Hangaskankaalla poikkeaa jossain määrin aiemmasta. Koska pääosa vuosina 1998-1999 löydetyistä aineistosta muodostuu pii- ja serttiesineiden teroitustustuista, näiden materiaalien arveltiin (ks. Ikäheimo 2001) saavuttaneen asuinpaikan pitkälle jalostetussa muodossa ts. valmiina esineinä. Nyt löydetty suurehko piikivi-iskokset pakottavat arvioimaan tätä tulkintaa uudelleen.

Paino	Laatu	1998	paino (g)	1999	paino (g)	2002	paino (g)
Kivilaji	esineet	1	15,58	3	169,21	-	-
	iskokset	3	18,72	7	44,44	3	4,1
	vuolukivipalat	-	-	13	6,26	-	-
Piikivi	pii-iskokset	24	2,44	30	2,53	2	6,1
	jasperoidi-iskokset	3	1,72	-	-	1	9,8
	pii-esineet	1	0,17	2	6,79	-	-
	kvartsiitti raaka-aine	-	-	3	987,20	-	-
	kvartsiitti-iskokset	16	65,03	32	27,08	1	1,2
Kvartsi	esineet	12	113,80	28	119,67	13	79,9
	ytimet	5	23,25	14	92,82	1	3,1
	iskokset	637	526,42	1160	488,68	272	330,5
Keramiikka	orgaaninen sekoite	218	120,03	213	92,92	7	6,2
	vuolukivisekoite	178	69,07	1087	446,05	-	-
	asbestisekoite	-	-	3	2,40	-	-
	sulatusupokkaan kappale	-	-	1	2,06	-	1,2
Luu	palanutta luuta	33	1,77	747	16,68	71	4,0
Muut löydöt	orgaaninen aines	-	-	4	0,17	-	-
	purupihka	3	0,98	1	1,01	-	-

Taulukko 1. Yhteenveto vuoden 2002 kaivauslöydöistä sekä vertailu vuosien 1998-1999 löytömääriin.

Huomattava osa Hangaskankaan kaivauksissa tehdyistä löydöistä oli edellisvuosien tapaan kvartsia. Esineistä yleisimpiä ovat kaapimet, mutta myös muut kvartsisesisinetyypit – leikkaavat terät (veitset), taltat sekä retusoidut iskokset – ovat aineistossa hyvin edustettuina. Edellisistä kaivauskausista poiketen vuoden 2002 tutkimuksissa ei löydetty lainkaan tasakantaisia nuolenkärkiä. Myös kaivausten keramiikkalöydöt ovat paikalla aiemmin suoritettuihin tutkimuksiin verrattuna sangen yksipuoliset, sillä aineisto muodostuu vain muutamasta orgaanisesekoitteen keramiikan seinämäpalasta. Sen sijaan palanutta luuta löytyi vuoden 2002 kaivauksissa kiitettävän runsaasti, ainakin kaivausalaan suhteutettuna. Aineisto on kuitenkin aiempien vuosien tapaan pienikokoista ja vaikeasti tunnistettavaa luusilppua. Lopuksi on syytä mainita, että kaivausten löytömateriaalista tunnistettiin jälkityövaiheessa pieni sulatusupokkaan reunapala, jollaisia Hangaskankaan asuinpaikalta on aiemmissa tutkimuksissa löydetty muutama.

3. TULKINTAA

Hangaskankaan asuinpaikan ominaispiirteitä sekä sen yhteyksiä pronssikauden alun 'kulttuuripiireihin' on valotettu varsin laajasti vuosien 1998 ja 1999 kaivauskertomuksissa, joten keskityn tässä lähinnä

arvioimaan aiemmin esitettyjä tulkintoja vuoden 2002 kaivauksissa tehtyjen havaintojen ja löytöjen valossa. Ensimmäisenä on todettava, että kaivaus vahvisti edelleen käsitystä, jonka mukaan kohteesta puuttuu pitkään käytetylle asuinpaikalle ominainen kulttuurikerros. Löydöt näet keskittyvät tälläkin kertaa vertikaalisuunnassa vain runsaan 10 cm:n matkalle. Yhtä lailla vuoden 2002 kaivaukset vahvistivat havaintoa kaivauslöytöjen horisontaalisesta keskittymisestä; sen sijaan havaittujen säännönmukaisuuksien tulkinta on hieman entistä ongelmallisempaa. Kaivausalueelta hahmotettujen, toisiinsa nähden kohtisuorien linjojen perustella asuinpaikalla on arveltu olleen kiinteä ja suhteellisen kevyt rakenne, ehkä mahdollinen asumus (Kartta 6).

Vuoden 2002 löytöjen seurauksen tämän tulkinnan kyseenalaistaa kohtaan $x=1017,75$, $y=95,75$ painottuva kvartsisikermä, jossa iskoksen keskipaino on tosin vain 0,13 grammaa. Niinpä kyse voi olla rakennuksen sisään jääneestä kevyestä ja sen käytön kannalta harmittomasta aineksesta. Toisaalta mitättömän pienien kvartsi-iskosten havaitseminen ja mittaaminen paikalleen osoittaa, että teknisenä suorituksena vuoden 2002 jälkimmäisellä puoliskolla toteutetut kaivaustutkimukset Muhoksen Hangaskankaalla puolustavat ainakin jollain tavalla paikkaansa Suomen arkeologian tieteenhistoriassa. Lisätutkimukset paikalla ovat kuitenkin edelleen tarpeen, jotta löytöjen levinneessä havaittu anomalia voitaisiin kytkeä johonkin konkreettisempaan, esimerkiksi paikalta suoria jälkiä jättämättä hävinneeseen kiinteään muinaisjäännökseen.

Oulussa, 29.4.2003

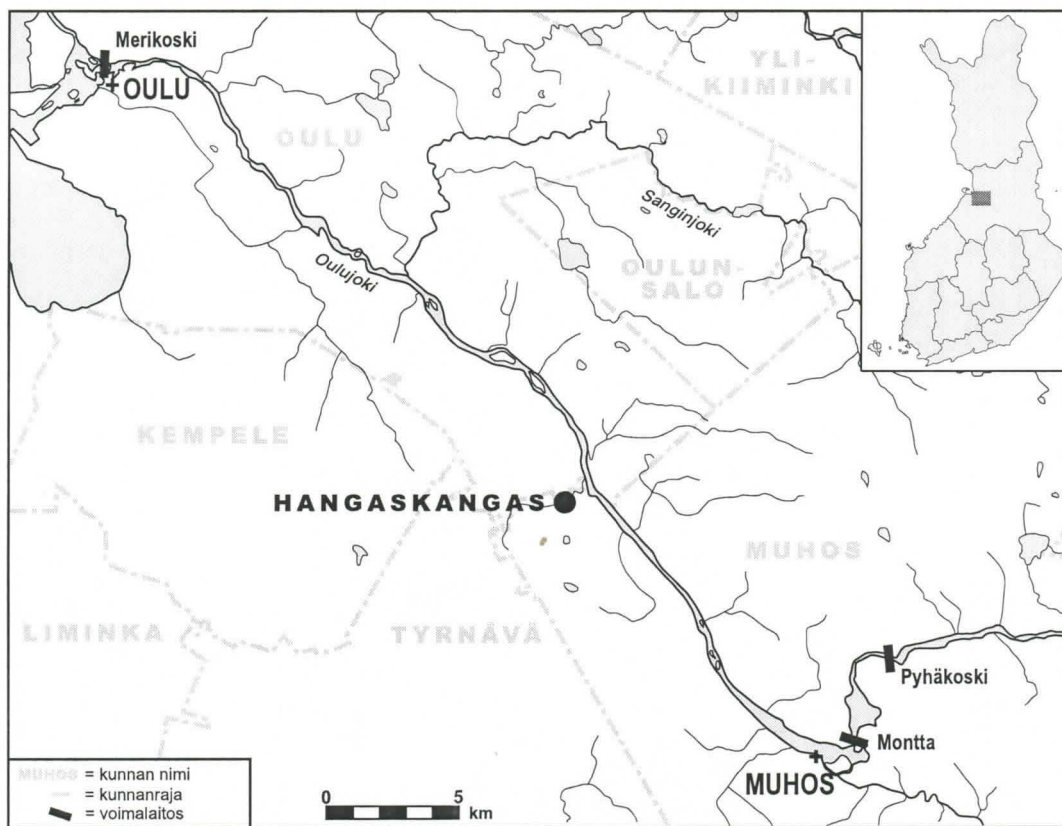
Janne Ikäheimo
FT, lehtori
Taideaineiden ja antropologian laitos
Oulun Yliopisto

4. KIRJALLISUUS

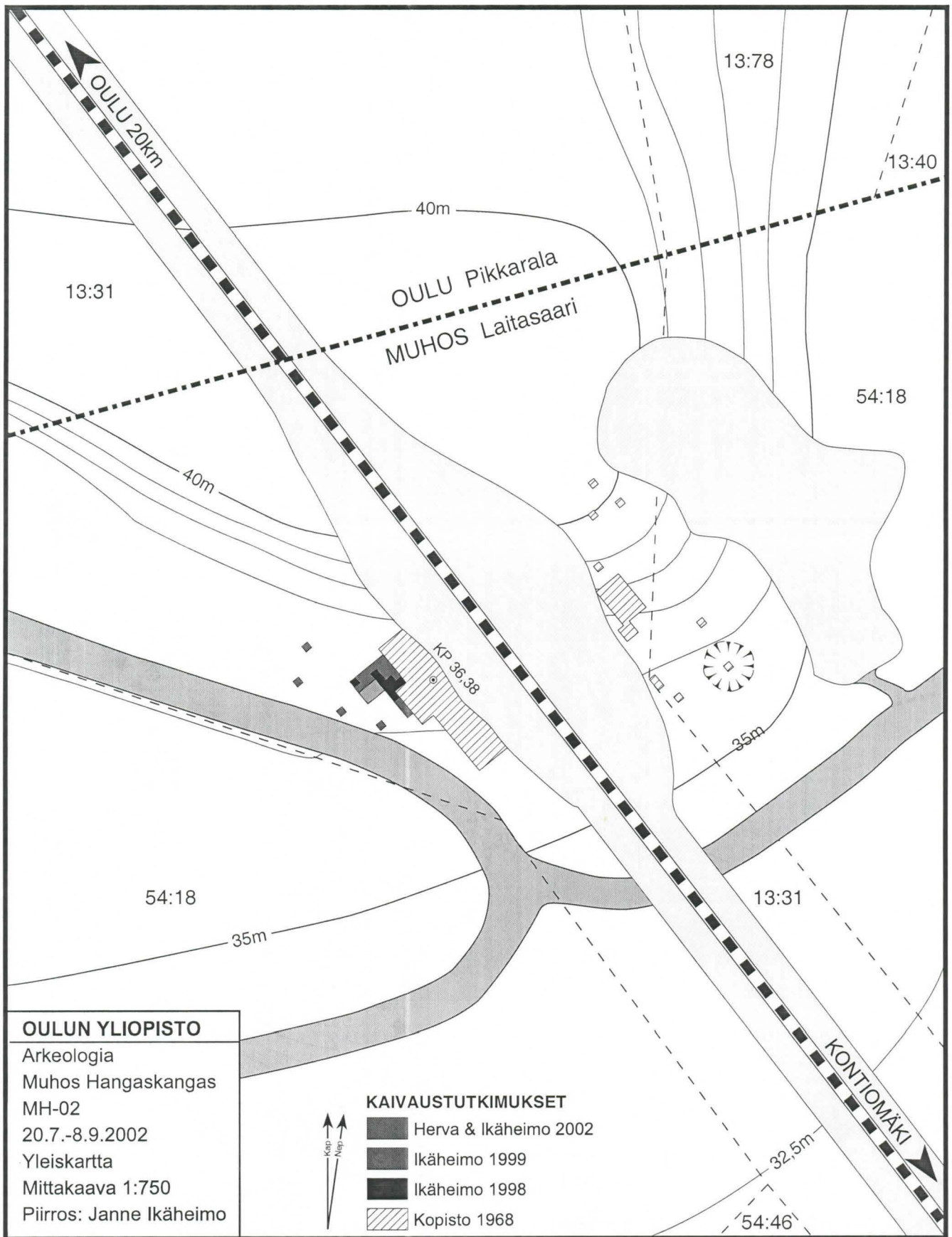
- Herva, Vesa-Pekka & Ikäheimo, Janne 2002: Defusing dualism: mind, materiality and prehistoric art. *Norwegian Archaeological Review* 35 (2), 95-108.
- Huurre, Matti 1991: Oulujokilaakson esihistoria, teoksessa Huurre, Matti ja Vahtola, Jouko; Oulujokilaakson historia kivikaudelta vuoteen 1865 (Oulu).
- Ikäheimo, Janne 1998: Muhoksen Hangaskangas (MH-98). Tutkimuskertomus varhaispronssikautisella rannikkoasuinpaikalla 25.-30.5.1998 suoritetusta arkeologisesta kaivauksesta. Kaivauskertomus Museoviraston arkeologian osaston topografisessa arkistossa ja Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa. Tutkimuskertomuksen elektroninen versio (PDF) saatavana osoitteessa: <http://arklab oulu.fi/public/PDF/hangas.pdf>.
- Ikäheimo, Janne 2001: Muhoksen Hangaskangas (MH-99). Tutkimuskertomus varhaispronssikautisella rannikkoasuinpaikalla 24.-28.5.1999 suoritetusta arkeologisesta kaivauksesta. Kaivauskertomus Museoviraston arkeologian osaston topografisessa arkistossa ja Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa. Tutkimuskertomuksen elektroninen versio (PDF) saatavana osoitteessa: <http://arklab oulu.fi/public/PDF/hangas99.pdf>.
- Ikäheimo, Janne & Panttila, Hannu 2002: Explaining ceramic variability: the case of two tempers. *Fennoscandia Archaeologica* XIX, 3-11.
- Kehusmaa, Aimo 1985: Kivikausi ja varhaismetallikausi, teoksessa Julku, Kyösti (toim.); Faravidin maa. Pohjois-Suomen historia, *Studia Historica Septentrionalia* 9 (Jyväskylä).

5. KUVALUETTELO

1. 25568 Alue x=1017-1019, y=96-97 ennen pintamaan poistoa. Kuvaussuunta 315/360°.
2. 25569 Alue x=1017-1019, y=96-97 pintamaan poistettuna. Kuvaussuunta 315/360°.
3. 25570 Alue x=1018-1019, y=96-97 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 315/360°.
4. 25571 Alue x=1017-1018, y=96-97 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 315/360°.
5. 25572 Alue x=1017-1019, y=96-97 kolmannessa tasossa. Kuvaussuunta 315/360°.
6. 25573 Alue x=1017-1019, y=96-97 kolmannessa tasossa. Kuvaussuunta 135/360°.
7. 25574 Yleiskuva tutkimusalueen sijainnista Hangaskankaalla. Kuvaussuunta 355/360°.
8. 25575 Alue x=1018-1019, y=94-96 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 45/360°.
9. 25576 Alue x=1018-1019, y=94-96 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 225/360°.
10. 25577 Alue x=1018-1019, y=94-96 toisessa tasossa. Kuvaussuunta 45/360°.
11. 25578 Alue x=1018-1019, y=94-96 toisessa tasossa. Kuvaussuunta 225/360°.
12. 25579 Alue x=1017-1018, y=94-96 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 45/360°.
13. 25580 Alue x=1017-1018, y=94-96 ensimmäisessä tasossa. Kuvaussuunta 225/360°.
14. 25581 Alue x=1017-1018, y=94-96 toisessa tasossa. Kuvaussuunta 45/360°.
15. 25582 Alue x=1017-1018, y=94-96 toisessa tasossa. Kuvaussuunta 225/360°.
16. 25583 Yleiskuva talvisesta tutkimusalueesta. Kuvaussuunta 135/360°.
17. 25584 "Jäistä maata on hankala kaivaa", FM Herva toteaa. Kuvaussuunta 230/360°.

Kartta 1. Hangaskangas ja alinen Oulujokilaakso.

Kartta 2. Hangaskankaan alueen yleiskartta.

- = kaivettu vuonna 1998
- = kaivettu vuonna 1999
- = kaivettu vuonna 2002

X= 1030

— 1029

— 1028

— 1027

— 1026

— 1025

— 1024

— 1023

— 1022

— 1021

— 1020

— 1019

— 1018

— 1017

— 1016

— 1015

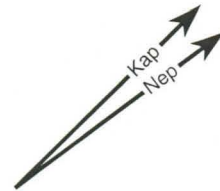
— 1014

— 1013

— 1012

— 1011

— 1010

Y= | 85 | 86 | 87 | 88 | 89

90 | 91 | 92 | 93 | 94 | 95 | 96 | 97 | 98 | 99 | 100

OULUN YLIOPISTO
Arkeologia
Muhos Hangaskangas
MH-02
20.7.-8.9.2002
Sijaintikartta
Mittakaava 1:100
Piirros: Janne Ikäheimo

Kartta 3. Tutkimusalueet 1998-2002

PINTAVAAKITUS

36,47	36,48	36,48	36,52	36,44	36,42	36,41	—	1019
36,44	36,47	36,48	36,49	36,43	36,42	36,42	—	
36,42	36,45	36,48	36,49	36,41	36,41	36,41	—	1018
36,34	36,37	36,38	36,41	36,40	36,40	36,42	—	
36,30	36,35	36,36	36,40	36,42	36,41	36,41	—	1017
94		95		96		97		

PINTAMAAN POISTON JÄLKEEN

36,42	36,44	36,45	-	36,38	36,36	36,36	—	1019
36,40	36,43	36,43	36,46	36,36	36,38	36,36	—	
36,38	36,41	36,43	36,43	36,35	36,36	36,37	—	1018
36,28	36,31	36,33	36,36	36,35	36,35	36,35	—	
36,25	36,30	36,31	36,35	36,36	36,35	36,36	—	1017
94		95		96		97		

TASO 1

36,26	36,28	36,29	-	36,33	36,32	36,33	—	1019
36,26	36,26	36,28	36,29	36,31	36,31	36,32	—	
36,26	36,26	36,27	36,29	36,31	36,31	36,32	—	1018
36,25	36,23	36,27	36,29	36,31	36,31	36,30	—	
36,25	36,24	36,28	36,30	36,31	36,31	36,31	—	1017
94		95		96		97		

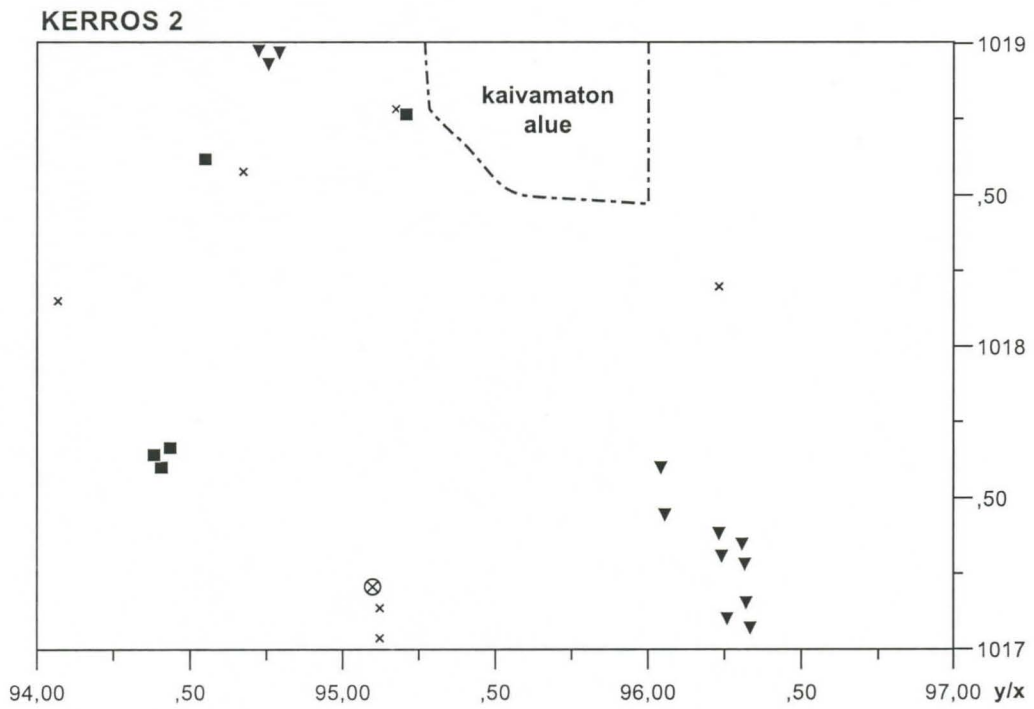
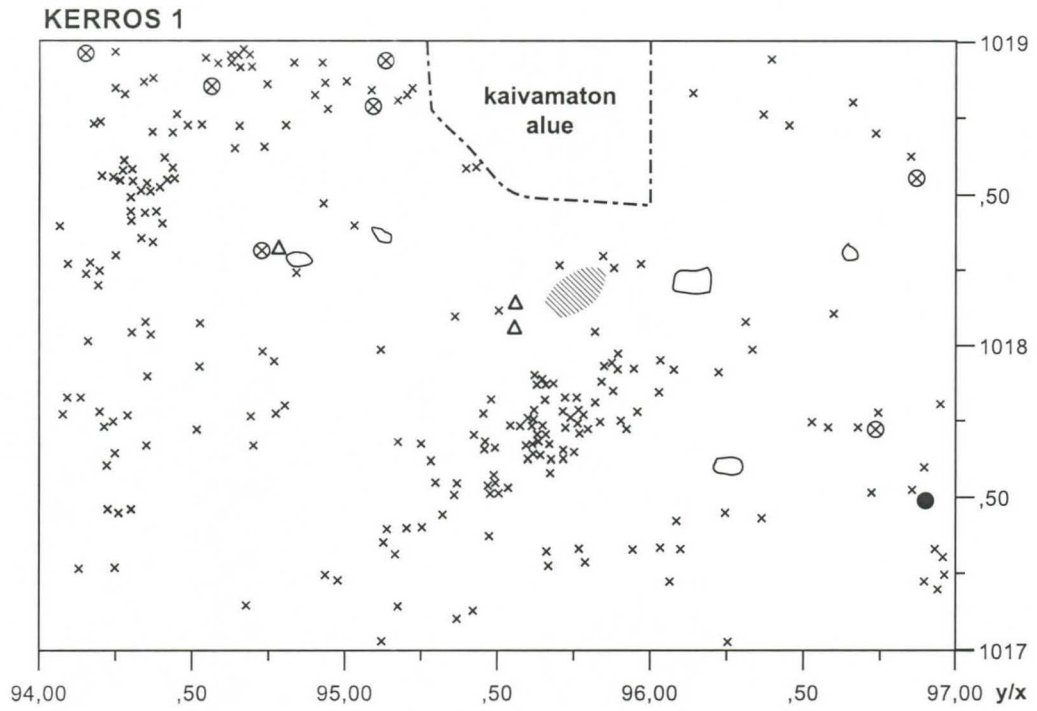
TASO 2

36,22	36,21	36,21	-	36,32	36,33	36,36	—	1019
36,21	36,19	36,19	36,21	36,30	36,31	36,35	—	
36,20	36,19	36,22	36,22	36,30	36,31	36,34	—	1018
36,xx	36,xx	36,xx	36xx	36,33	36,32	36,34	—	
36,xx	36,xx	36,xx	36xx	36,34	36,34	36,37	—	1017
94		95		96		97		

OULUN YLIOPISTO

Arkeologia
 Muhos Hangaskangas
 MH-02
 20.7.-8.9.2002
 Vaakituskartta
 Mittakaava 1:50
 Piirros: Janne Ikäheimo

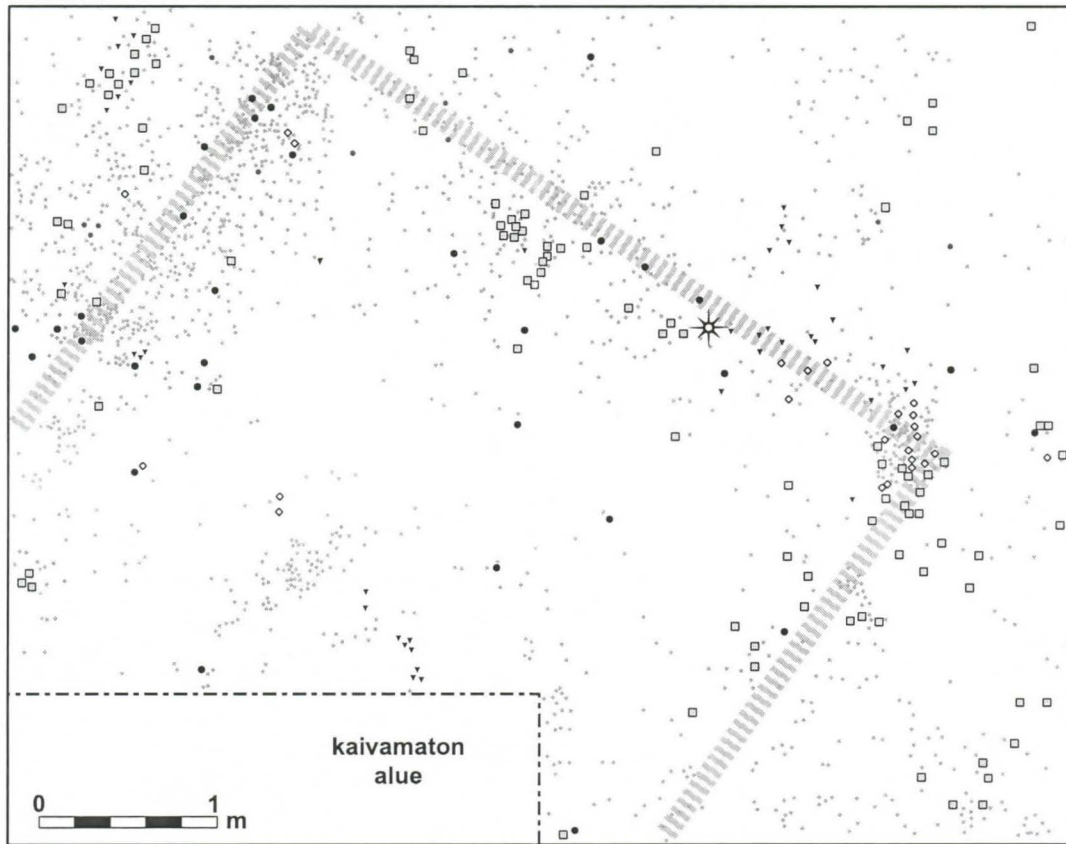
Kartta 4. Kaivausalueen pintavaakitusarvot, vaakitusarvot pintamaan poiston sekä kerrosten 1 ja 2 poiston jälkeen. Korkeudet absoluuttisia arvoja (m mpy).

OULUN YLIOPISTO	
Arkeologia	
Muhos Hangaskangas	
MH-02	
20.7.-8.9.2002	
Löytökartta	
Kerrokset 1-2	
Mittakaava 1:25	
Piirros: Janne Ikäheimo	

x	kvartsi-iskos	▼	palanut luu
⊗	kvartsiesine	△	piikivi-iskos
■	keramiikka	○ (x)	kivi/palanut kivi
●	kivilaji-iskos	▨	savensekainen hiekka

Kartta 5. Löytökartat: kerrokset 1 ja 2.

★ = hirvenpäaesine	• = kvartsi-iskos
□ = keramiikka	◇ = piikivi-iskos
● = kvartsiesine	▼ = palanut luu
• = kvartsiydin	= oletettu seinälinja

Kartta 6. Löytöjen kokonaislevintä vuosina 1998-2002.